

1931: La modernitat surt de l'armari

JOSEP CASAMARTINA I PARASSOLS

Es evident que la proclamació de la II República espanyola, l'abril del 1931, va generar una certa desinhibició i un innegable i eufòric impuls de llibertat que afavoriria el desplegament de la modernitat, però la República es va instaurar precisament perquè la gent tenia ganes de canvis, és a dir, ja eren una mica moderns, per això van dir "no!" a la monarquia que havia donat màtiga ample a Primo de Rivera. De fet, l'Exposició Internacional de 1929 va ser l'apoteosi del cartró pedra monumentalista de la Dictadura, però, també el seu patètic cant de cigne. Enmig de palaus fets de marena i ciment portland batut, es presentava la meravellosa polvera de Maderas de Oriente de la casa Myrurgia que, llavors, ja estava a punt d'estrenar al carrer de Mallorca una nova seu d'estil racionalista projectada per Antoni Puig Gairalt. Edifici del que, per cert, hem vist enderrocar-ne més de la meitat fa poc, tot i ser una de les fites de la arquitectura moderna catalana. A la mateixa exposició del 29, i a part dels exemples internacionals, l'empresa Uralita o els magatzems Jorba mostraven els seus productes en pavellons d'arquitectura contemporània, simples i efectius. Mentrestant, el marxant Dalmau oleria *mondrians* i *van doesburgs*, en aquest cas tristament en va, a la vegada que difonia els revolucionaris projectes arquitectònics dels joves components del GATPAC. Miró i Dalí, triomfaven a París, i Togerres i Sisquella s'endinsaven en un surrealisme tangencial.

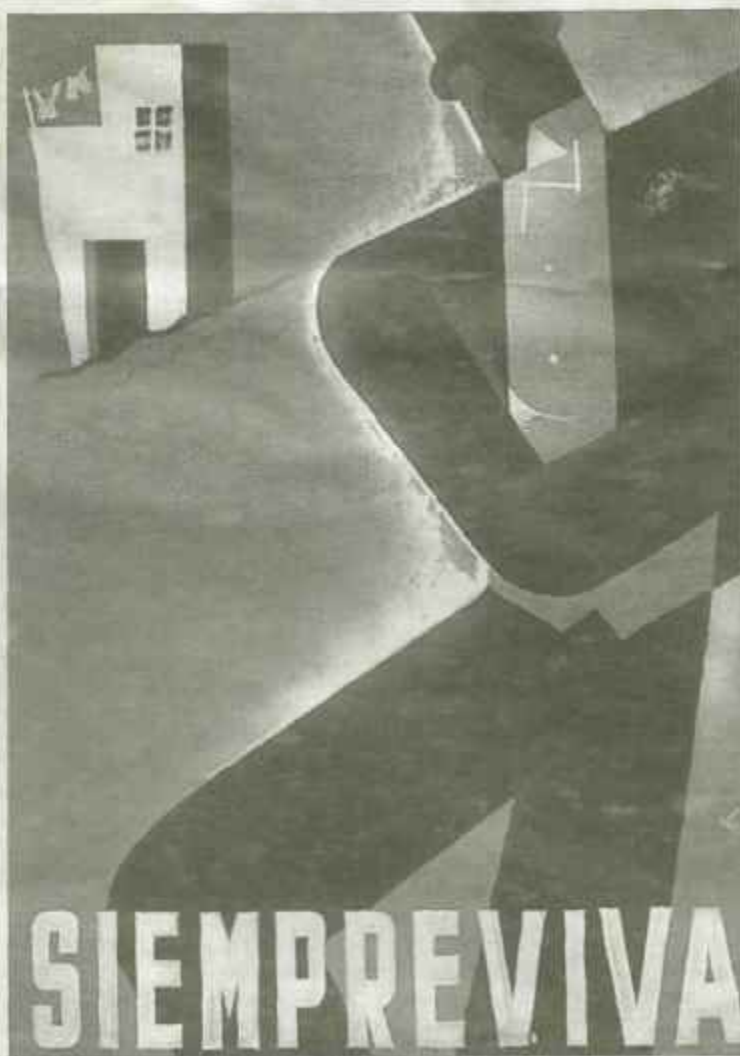
L'any 31 va ser com una mena de normalització d'una modernitat que ja existia, però que podia ser mal vista o considerada esnob i era minoritària; quan va deixar de ser pecat va proliferar a man-

El mobiliari de les cases bones va donar pas als confortables entapissats amb velluts 'cubistes'

salva. El mobiliari espanyol —i tan català!— de les cases bones, amb talles, cuirs i quixots, va donar pas als confortables entapissats amb velluts *cubistes*, les estores llistades, i el mobiliari de dentista, tal com Luis Cernuda anomenava les cadires i butaques de tub cromat estil Bauhaus que van envair menjadors, salons i galeries a l'època republicana. Fins i tot Cambó va encarregar un projecte de xalet funcional al seu arquitecte de capçalera, Adolf Florensa. La platja i la piscina es van posar definitivament de moda, i una ullada de sol revifava el país. El GATPAC col·laborava amb el govern de la Generalitat i es propagava arreu amb la revista *AC*: l'arquitectura dels noucentistes també es renovava seguint l'eufòria. La revista *D'Ací i d'Allà* canviava de pell per convertir-se en la més rabiosament moderna de la història, amb format quadrat i espiral de bloc, gràcies a Josep Sala, pintor de toreros i manóles, professor de ball i un dels millors grafistes i fotògrafs publicitaris del segle XX català, tal com encertadament reivindicava Enric Satué. Però aquesta mateixa plataforma de flamant paper *couché*, enmig dels anuncis de

Cartel publicitari fet per Josep Alumà entre 1932 i 1936.

Cartel de cinema fet per Antoni Clavé l'any 1934.

Vellut de fabricació catalana, ca. 1931. / COL·LECCIÓ ANTONI DE MONTPAU

Myrurgia, la Joieria Roca, El Di- que Flotante, la botiga Uralita del Passeig de Gràcia, i els nombrosos reportatges dels millors decoradors a la *page* com ara Santiago Marco, Oscar Lena o Jaume Llongueras. *D'Ací i d'Allà* deixava entreveure una cosa alarmant: la pintura catalana continuava, cabota, amb paisatge, a *plein air*, i *bodegó* i figura, com déu mana. Cal aclarir, que ni Miró, ni Dalí, ni cap dels joves atrets per l'avantguarda responien a l'esmentada denominació d'origen. Aquest fet d'immobilitat i, fins i tot, recés de l'art establert, es faria molt evident a la secció catalana de la Biennal de Venècia de 1936, i també ho faria en plena guerra amb el llibre de Joan Merli *33 pintors catalans* publicat pel Comissariat de Propaganda de la

Generalitat de Catalunya, en contrast brutal a la tasca compromesa amb la causa i amb l'estètica contemporània dels cartellistes.

Bona part d'aquesta pintura i escultura nostrades, tan aclamades als anys trenta als salons de Primavera i de Tardor, ha perdurat als magatzems dels museus, a col·leccions privades o a galeries i antiquaris, però tot aquell altre art considerat "menor" que avui ens sembla superior i més ben encaminat que moltes teles, bronzes i marbres, delícia de col·leccionistes i *amateurs* entusiastes, o bé s'ha destruït o bé resta encara oblidat, perdut o diluït en les revistes i altres testimonis gràfics de l'època. Era un art de consum immediat, quotidià, que no pretenia assolir la grandesa impassible de l'altre —el de les galeries encar-

rades i dels salons de Montjuïc—. El temps ha jugat a favor del més efímer perquè en el fons era el més modern. El disseny gràfic i la publicitat, l'interiorisme i, fins i tot, la moda dels anys trenta encara ara se'ns apareixen vàlids i atractius.

Enric Satué parla d'aquest enorme potencial al llibre *Los años del diseño. La década republicana* (Turner, Madrid, 2003) on fa un interessant repàs a tots els professionals de l'època a través de tipografies, anuncis, envasos, cartells, papers d'empaperar o decoracions d'interior. És un món inacabable que donaria per omplir pàgines i pàgines amb imatges excel·lents que serien ben rebudes per tothom. Pel que fa als cartells, Jaume Miravittles, Josep Termes i Carles Fontserè van donar a

conèixer els *Cartells de la República y la Guerra Civil* a *La Gaya Ciencia*, l'any 1978. No fa molt, vam poder veure a La Virreina una bona selecció del millor cartellisme bèl·lic del 36, tant el madrileny, com el valencià i el català, procedent de la Fundació Pablo Iglesias. Ara li toca el torn al Museu d'Història de Catalunya que, commemorant el 75è aniversari de la proclamació republicana i

El disseny gràfic i la publicitat dels anys trenta encara ara són vàlids i atractius

recordant alhora el 70è del malaurat inici de la Guerra Civil, inaugura el divendres de la setmana que ve *República! Cartells i cartellistes (1931-1939)*. Una selecció de 130 pasquins de la Fundació Figueras i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals, conservats a la biblioteca del reconstruït pavelló de la República de l'any 1937, de Josep Lluís Sert i Luis Lacasa. La majoria de peces van ser impreses a Barcelona i mostren l'alt nivell que es va assolir a Catalunya. Però no tots els cartells exposats tenen la mateixa categoria si els mirem amb ulls estètics, n'hi ha de simplement testimonials. D'altra banda, reduir les proeses només al nostre país seria una gran bestiesa i un defecte de miopia, precisament un dels millors cartells de l'exposició, que serveix d'imatge promocional: l'impactant i extraordinari *Todas las milicias fundidas en el Ejército Popular*, va ser imprès a Madrid. *Cartells i cartellistes* té una voluntat i un discurs històrics i s'emmarca dins un programa d'activitats centrades sobretot al voltant de la guerra però, alhora, celebra un moment gloriós i dramàtic de creativitat sense precedents, jove i explosiva.